MARIN MINCU

„Eseu despre

textul poetic II"

„ Nu am făcut polemică pînă acum decît rareori. De exemplu, cum am mai spus, cartea ***Poezie şi generaţie*** *a fost scrisă* ***în polemică*** *cu N. Manolescu, care susţinea prin 1972 în* ***Argeş*** *că promoţia noastră este total* ***manieristă*** *faţă de promoţia sa. Violenţa cu care mi-a primit cartea mă confirmă".* Marin Mincu a publicat ***Poezie şi generaţie*** în 1975 şi recenzia mea, departe de a fi violentă (sînt un critic foarte paşnic!), exprima pur şi simplu un alt punct de vedere. Credeam, între altele, că Nichita Stănescu este un poet important şi care nu merită tratamentul pe care i-l aplica autorul cărţii; întrevedeam, apoi, la cei mai tineri poeţi de Ia 1970, un manierism precoce, ceea ce nu era numaidecît o judecată de valoare, în 1986, Marin Mincu revine asupra poeziei româneşti din ultimele decenii, într-o perspectivă nouă mai cuprinzătoare, într-un studiu intitulat ***Eseu despre textul poetic, H.*** (Cifra romană arată că autorul îşi consideră cartea ca o continuare a celei din 1981, ***Ion, Barbu - eseu despre textualizarea poetică,*** deşi mai normal ar fi fost s-o considere o continuare a cărţii din 1975). De data aceasta, el socoteşte pe Nichita Stănescu unul din marii poeţi europeni ai secolului şi consacră a treia secţiune a cărţii poeziei... manieriste scrise în jurul lui 1970 de către congenerii săi. „Concesia" pe care o face punctului meu de vedere de odinioară nu-l împiedică saşi gîndească noua carte tot în polemică cu mine, şi anume cu punctul meu de vedere de astăzi despre poezie. In două ***Postscriptumuri,*** însumînd cincisprezece pagini, ca şi în alte numeroase împrejurări, ţine cu tot dinadinsul să se diferenţieze de mine, mai mult, să-şi revendice prioritatea unor idei. Nu mă deranjează cîtuşi de puţin polemica. Dezacordul este în critică atitudinea cea mai firească. Aş fi naiv dacă aş crede că dreptatea este în toate cazurile de partea mea. Mi-am revizuit părerile ori de cîte ori Ini s-a părut că am greşit. Dar ceea ce nu înţeleg în ruptul capului, în materie de discuţie sau de controversă intelectuală, este competiţia pentru prioritatea unor observaţii. Sînt convins de paradoxul că nimeni nu este cel dintîi în formularea unei idei, formulare care se atribuie de obicei celui mai norocos. America nu poartă numele lui Columb.

Am făcut această introducere fiindcă mi se pare că ţinta principală a polemicii lui Marin Mincu în ***Eseu despre textul poetic*** nu este corectitudinea unor aprecieri, ci prioritatea exprimării lor. Aş fi preferat să-i pot răspunde la obiect, într-un caz sau altul de nepotrivire,

dar trebuie să constat că astfel de cazuri sînt mult mai rare decît lasă să se înţeleagă obstinaţia lui polemică. De regulă, nepotrivirile sînt minore, simple chestiuni de termeni (cărora tonul le dă dimensiuni disproporţionate: *„se deduce cu uşurinţă că N.M. confundă modelul cu formula"* sau: *„nu există decît o explicaţie: se pare că N.M — şi nu numai el - reia confuzia uimitoare între realitate şi real"* etc.). Şi, aproape de fiecare dată problema pentru Marin Mincu este mai puţin aceea de a-şi susţine o ipoteză proprie decît aceea de a-i acredita întîietatea. Un orgoliu imens străbate toate frazele acestei cărţi, în atîtea privinţe, remarcabilă, frisonînd de semne de exclamaţie şi de sublinieri didactice, şi menită, după credinţa, aşezată la vedere pe copertă, a autorului să ne (pe noi toţi, mari şi mici) *„ instruiască despre lucrurile mai deosebite petrecute în spaţiul poeziei".* De la acest nobil scop n-o clinteşte nici chiar proximitatea ridicolului. Căci iată ce citim în *Argument: „ Ne iluzionăm să credem că ipoteza noastră «teoretică» a avut o influenţă imediată asupra poeţilor înşişi, care astfel şi-au clarificat «direcţia» propriului discurs poetic, înţelegînd mai bine resorturile mai complexe ale actului lor. La fel, ne place să credem că şi criticii tineri - şi nu numai! -au avut un folos epistemologic şi metodologic decelabil cu uşurinţă în activitatea lor critică, după apariţia în 1981 a lucrării Ion Barba - eseu despre textualizarea poetică. Pentru prima dată în critica noastră actuală se proba o metodă sincronă"* etc., etc. Sper că nu mai e nevoie să spun în aceste condiţii, de ce n-am de gînd să intru într-o discuţie de detaliu cu Marin Mincu. Şi, ca să elimin orice neînţelegere, declar că-i recunosc întîietatea. în toate ideile, trecute, prezente şi viitoare. Plăcerea lui în acest joc, care nu e chiar de-a v-aţi ascunselea, de a striga „piua-ntîi!" este atît de mare, încît ar fi păcat să i-o stric.

Principala modificare petrecută în poezia românească şi receptarea ei critică ar fi, în ultimul deceniu, apariţia şi impunerea noţiunii de text: ,,... *Poezia s-a schimbat obligată de sistemul de aşteptări modificat al lectorului şi acest sistem de aşteptări s-a modificat fiindcă modalităţile de a fi ale poeziei nu mai erau aceleaşi".* Noţiunea de text trebuie privită în legătură cu evoluţia raportului dintre eul poetic şi obiectul său, pe care Marin Mincu o examinează într-un concis şi clar capitol introductiv. Pe scurt, evoluţia ar fi aceasta: iniţial, poezia emană de la o instanţă de enunţare transcendentă şi care se referă la un obiect exterior; apoi, instanţa se transformă într-un eu poetic autonom şi tot mai conştient de sine, care propune o structurare a realului prin intermediul unor coduri retorice cu caracter istoric; în fine, eul poetic aboleşte orice mediere. Marin Mincu scrie:

„ Marele deziderat este acesta: a reuşi să parcurgi toate obstacolele pînă la acel ***eu real*** *pe care-l poate naşte, viu şi autentic, Vocea. Este întreg drumul parcurs de la Arghezi la Nichita Stănescu ".* O problemă asemănătoare (şi uneori în termeni asemănători) a ridicat Eugen Negriei în ***Introducere în poezia contemporană.***

Trec peste „exemplele istorice", care arată metamorfoza eului poetic, de la Arghezi la Nichita Stănescu, spre a ajunge la clasificarea **poeziei noi.** Prin această sintagmă, Marin Mincu înţelege poezia generaţiei lui Nicolâe Labiş împărţită în patru promoţii: cea dintîi, caracterizată de o conştiinţă „adamică", inocentă, numără pe Nichita Stănescu, de la începuturile lui, pe Sorescu al primelor ***Poeme*** sau pe Ion Gheorghe din ***Căile pămtntului;*** a doua, în care s-ar afla loan Alexandru, dar şi Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, dar şi Angela Marinescu, stă sub influenţa lui Blaga, Bacovia şi Barbu, pe linia expresionismului şi în general al metafizicii; a treia este promoţia manieristă afirmată în jurul revistei clujene „Echinox"; a patra este promoţia textualistă, numită de alţii generaţia 80. După părerea mea, primele două promoţii pot fi, fără dificultate, reduse la una singură, cu precizarea că, la fel cu Nichita Stănescu, loan Alexandru de exemplu a început prin a fi „candid" şi „biografist", trecînd la formula expresionistă ulterior, tot aşa cum Nichita Stănescu şi-a schimbat-o, relativ repede, pe aceea sub semnul căreia a debutat. A treia promoţie, cea manieristă, cuprinde nu doar pe echinoxişti, ci şi o bună parte din restul poeţilor de o vîrstă cu ei, aşa cum de altfel va rezulta din secţiunea din carte închinată manieriştilor; a patra formează nucleul unei alte generaţii.

în legătură cu aprecierea acesteia din urmă, trebuie spus că, deşi Marin Mincu îi consacră primul capitol de analize, ea este în general negativă. Textualizarea fiind o boală modernă foarte nobilă (cazul Ion Barbu), tinerii poeţi optzecişti n-ar fi cu adevărat **textualizaţi,** ci **textualişti** sau textieri.(Precizez că nuanţele ce despart aceşti termeni sînt rodul reflecţiei critice a lui Marin Mincu). *„ A descoperi* - scrie criticul - *un procedeu al scriiturii (textualizarea) şi a face din acesta singurul conţinut de comunicat în poezie, iată marea criză prin care trece poezia tînără angajată exclusiv în ofensiva textului".* Se ridică două întrebări: dacă în poezia tînără nu cumva mai există şi alt conţinut decît acela indicat de critic şi de ce la Ion Barbu textualizarea are conotaţii pozitive, în vreme ce la Mircea Cărtărescu şi la companionii săi, negative. Cum nu sînt sensibil la argumentul de autoritate, aştept să văd ce va susţine Marin Mincu peste zece ani. Deocamdată, analizele lui sînt în general corecte şi dovedesc o evidentă ştiinţă a

demontării mecanismului textual. Că nu-i place această poezie, este altceva. Fără nici o maliţie, aş nota faptul că avangardismul teoretic merge foarte bine la Marin Mincu împreună cu ariergardismul gustului. Am o singură obiecţie de principiu la analizele propriu-zise: tendinţa lor spre uniformizare. Tendinţă dublă: o dată, în măsura în care ce se spune despre un poet se poate spune - şi cîteodată se spune efectiv - despre toţi ceilalţi (indiferent că e vorba despre Petru Romoşan sau despre Mariana Marin); a doua oară, în măsura în care lui Marin Mincu i e pare că textualismul - incontestabil - al tuturor acestor poeţi e cu mult mai important, ca notă-comună, decît toate diferenţele dintre ei, care nu sînt mici deloc, dacă mă gîndesc la Ion Mureşan şi Mircea Cărtărescu, la Nichita Danilov şi Bogdan Ghiu. Unele observaţii de detaliu mi se par de asemenea discutabile: „rostirea poetică neutră" la o poetă cu o atît de pronunţată înclinaţie spre patetism ca Mariana Marin? Exclusivă practică semnificantă, textuală, în poezia cu substrat existenţial aşa de evident a lui Liviu loan Stoiciu? Textualismul devine în mîinile criticului un pat al lui Procust: mai fiecare dintre poeţii comentaţi trebuie niţeluş retezat ca să încapă în el.

Secţiunea următoare (în numărătoarea inversă adoptată de autor) se ocupă de manieriştii anilor 70, de la Ion Mircea la Virgil Mazilescu. Conceptul central este mai puţin terorist în analizele din acest capitol. Definiţia manierismului este sugestivă: el implică „opoziţia artă vs realitate", ca „mod special de situare faţă de real", prin *„ înconjurarea acestuia prin ţesătura unor figuri artistice cu rolul precis de a-l epura".* Sau mai pe scurt: *„Toposurile culturale le înlocuiesc pe acelea - existenţiale".* Scăpat de grija de a adecva poezia la teorie, criticul e mai liber şi mai ingenios în limbaj. In plus el îşi îngăduie acum să caracterizeze opere şi chiar poeţi, nu doar texte, ca un critic de modă veche. Constatăm, o dată mai mult, ce a pierdut critica prin adoptarea jargonului structuralisto-semiotic-textualist. Despre Ion Mircea ni se spune, admirabil, că este *„ un alchimist medieval strecurînd sîngele îngroşat al poemului în atîtea-eprubete pînă cînd acesta devine de o transparenţă neutră".* O pagină de amintiri despre Adrian Popescu e plină de farmec intelectual.

N-am să comit imprudenţa de a nega necesitatea înnoirii limbajului critic. Dar mi se pare că jargoanele la modă (azi marcă mai puţin decît ieri) sugrumă talentul. Marin Mincu ţine să fie (sau cel puţin aşa afirmă) sincron şi are grijă într-un rînd să aşeze faţă-n faţă o pagină mai veche a sa cu una nouă, ca să ne dăm seama de schimbare. Schimbarea e clară şi, ca să fiu drept, în bine: discursul critic a cîştigat

sub raportul preciziei şi al rigorii, s-a maturizat. A pierdut sub acela al nuanţei şi al plasticităţii. Oricum ar fi, preocuparea de înnoire mi se pare exagerată la autorul ***Eseului despre textul poetic,*** ca şi credinţa lui că are în această privinţă nenumăraţi emuli. Mă tem că, învăţînd bine regula de bază a jocului, generaţia de critici de după noi nu ne va urma tocmai în rigiditatea limbajului, în tehnicitatea lui excesivă, preferind un compromis cu eseismul şi cu impresionismul de care noi ne-am cam lepădat (şi Marin Mincu, să nu uit să precizez, înaintea noastră, a tuturor).

(România literară, nr. 13,1987)